

Az irgalmasság testi és lelki cselekedetei

EGY SZÁL CIGARETTA

A golyó általi halálra ítélt szabadsághős/ellenforradalmár/rablógyilkos ott áll, háttal a falnak, a kivégzőosztag előtt. Mielőtt az előírásos fekete kendővel bekötnék a szemét, az osztag parancsnoka ünnepélyes komorsággal megkérdezi: „Van-e valami kívánsága?” A halált váró elítélt ilyenkor általában azt szokta mondani kiszáradt szájpaddal: „Egy szál cigarettát kérnék, ha lehetne.” A marcona parancsnok szolgálatkészén előkapja monogramos, ezüst cigarettatárcáját, felpattintja a fedelét, és megkínálja az utolsó útjára készülőt, sőt, tüzet is ad neki a sortűz előtt. Az elítélt anyagiilkos/terrorista/kém kéjeset szippant a füsttudacsából, látszik az arcán, a nikotin jótékony hatására kisimulnak a vonásai, belenyugszik a sorsába, a világ így megyen, ma nekem, holnap neked, de lám, a kivégzők is tudják, bár kötelességüket teljesítik csupán, embertelen cselekedetet készülnék végrehajtani, s irgalmasságuk e jelképes kimutatásával a kivégzendő végső agóniáját valamivel talán enyhítik, ha nem is rövidítik meg. Elvégre ők is emberek.

Így tanultuk ezt a színes, szélesvásznú filmekből, főként annak is az amerikai western műfajából, meg hát a számtalan élcélődő karikatúráról a világ számtalan vicclapjában. A kivégzés előtti utolsó kívánság éppen úgy *toposz* a városi folklórban, mint a zsebkendőnyi szigeten üldögélő magános hajótörött.

Mert az általam (is) leírt jelenetet az életben talán soha senki nem látta. Nekem is csak azért jutott eszembe, mert hazánkban egyre többen követelik a halálbüntetés visszaállítását, mint ahogy Amerikában is visszaállították némely államban. Nem kívánok itt a halálbüntetés jogos avagy jogtalan voltáról értekezni, csupán az utolsó kívánság *toposz*áról, annak is csupán egyetlenegy előfordulásáról.

Egy szemfüles újságíró a New York Timesban összegyűjtötte az utolsó kívánságok jegyzékét Texasból. Annak is Hunstville nevű helységéből, mivel tudvalévő, hogy Hunstville Amerika „kivégző fővárosa”, itt az elmúlt tizenöt évben 144 elítéltet végeztek ki. Az összesített statisztikai eredmény voltaképpen érdektelen, a halálraítéltek nem fakszniztak, a legtöbben beérték egy kétemeletes sajtburgettel, s ha Coca-Colát is ihattak rá, netán fagyalattal fejezheték be utolsó vacsorájukat, megnyugodva engedték magukat lekötözni, hogy higiénikus körülmények között bőrük alá szúrják a halálos mérget tartalmazó, ám sterilizált injekciós tűt.

Eddig rendben is lennének. Az amerikai illetőségű Állam Bácsi (hogy ne mondjak *Uncle Samet*) az ő jószágos voltában teljesítette a kéréseket, még akkor is, ha némelyik halálraítélt többfogásos, hatalmas, ártalmas zsiradékokban és szénhidrátokban gazdag vacsorát rendelt. Inni mindegyikük a már említett, közkeletűségben első helyen álló Coca-Cola mellett pohár tejet vagy behűtött teát kért, egyiküknek sem jutott eszébe, (bár nem tudhatom, mi fordul meg a fejekben kivégzés előtt), hogy esetleg egy pofa sört, netán egy kupica vizkit vigyen magában, emésztőszerveiben felhalmozva a férgeknek a televény honába. Hiszen jól tudták, hogy kérésük reménytelen lenne, hová jutnánk, ha a börtönben szeszt mérnének! Ahogy nézegetem a londoni Observer által is közreadott listát (1998. jan. 18.), megüti a szemem egy kívánság, melyet az egyik halálraítéltnek megtagadtak. Ez a szerencsétlen ember nem félt a tüdőrák rémével szembenézni, és cigarettát kért! Ilyen méretű elvetemültséget azonban nem tűrt el a texasi igazságszolgáltatás. Arról most ne is essék szó, hogy börtönben szigorúan tilos a dohányzás! Ami még ráadásul antiszociális viselkedés is, hiszen nemcsak a saját egészségüket károsítják a szenvedély rabjai, mint ez ma már minden felvilágosult egészségüggyel rendelkező országban (tehát nálunk is) köztudomású. Ráadásul a kötelességét teljesítő környezetük egészségét is veszélynek teszik ki, mivelhogy azok (akik közvetlen környezetükben tartózkodnak), belelegezni kényszerülnének a cigaretta beszívott füstjének kilehelése által a zárt légtérbe juttatott kártékony, rákkeltő (*carcinogén*) anyagokat.

Tudom, tudom, a szabál az szabál. Börtönökben tilos a dohányzás az USA-ban. Az amerikai Állam Bácsi az ő felvilágosult bölcsességében a bebörtönzött állampolgárok egészségi állapotát is a szívében viseli, ezért tiltotta meg az ő végtelen gondoskodásával a cigarettázást. S ha a szabály alól kivételezett helyzeteket teremtünk, mondjuk az utolsó kívánság esetében (vagy miatt), hová jutunk? Valamelyik istentől elrugaszkodott, akasztófára való rablógyilkos olyan elvetemültségre vetemülhet (el), hogy esetleg üzletszerűen kéjlelő hölgy szolgálatait igyekezze igénybe venni, netán kedvenc börtönőrét szeretné (először és) utoljára jól fenéken billenteni.

De ne többet. Maradjunk a tényeknél. Larry Wayne White (életkorát és bőre színét nem ismerjük) halálát megelőző étkezésére resztelt májat kívánt fogyasztani, majd tehéntúrót, nyers paradicsommal. Szomszárának oltására megelégedett egy pohár csapvízzel, ám a szerénynek mondható estebéd után szeretett volna egy szál cigarettát is elszívni. Mivel nem kötötte ki, hogy milyen cigarettát kíván, mentolosat-e avagy nikotinszegényt, hihetőleg mindegy lett volna neki, mit kap. Ám ezen utolsó kívánsága nem teljesült.

Larry Wayne White-ot 1997. május 22-én kivégezték. Koporsójából örökre hiányzik az utolsó, jelképes *koporsószeg*.

GINSBERG DEBRECENBEN

A tavaly elhunyt amerikai költő és beatnik botrányhős, Allen Ginsberg 1980-ban nálunk járt, és Debrecenben vendégszerepelt ötszáz főnyi, főként fiatalokból álló közönség előtt, ahogy erről annak idején (legalábbis mi, Nyugaton) Eörsi István lenyűgöző beszámolójából értesültünk az (akkor hazánkban még nem terjesztett) Arkánumból (1981/1). Eörsi vitte Zsiguliján a költőt és barátait Debrecenbe. Az est várakozáson felül jól sikerült, a debreceniek ünnepelték a beatnemzedék ügyeletes guruját, aki azon méltatlankodott szolgálatkész *ciceronéjának*, hogy miért hiányzik a „fuck” és a „cock” szó megfelelője verseinek magyar fordításából. Eörsi „az ország feudalizmusban gyökerező katolikus hagyományaira” hivatkozott, melyeken „még a polgári radikalizmus sem tudott rést ütni”. Így összegezte Eörsi a polgári radikalizmus sikertelenségét a feudalizmusban gyökerező katolikus hagyományokkal vívott csatájában, melynek következtében elestünk a dolgok néven nevezésétől.

A „frenetikus sikerű” irodalmi est második részében – a szünetet Ginsberg „autogram-ostromgyűrűben” szenvedte végig – „a költők a közönség kérdéseire válaszoltak”. De átadom a szót Eörsinek: „Ginsberg villámgyorsan kapcsol, pontosan megérti a kérdés háttérét, olykor ironikusan, olykor némi pátosszal, de mindig nagy szónoki elánnal válaszol. Amikor például egy fiatalember, némelyest bántó éllel, megkérdezi tőle, hogy csak rútt és visszataszító dolgokat tapasztalt-e Amerikában – nincs-e ott olyasmi is, amit szeretni lehet; Ginsberg kapásból így válaszolt: »Dehogynincs – én szeretem a nagy amerikai néger kultúrát, az amerikai néger zenét és költészetet» (...)”

Ginsberg másnap visszafelé, az autóban megkérdezte, hogy miféle fickó tette fel neki ezt a kérdést. „Egy nacionalista – válaszolta Eörsi szolgálatkészen –, aki téged hazátlan bitangnak tart.” „Aha – tűnődött Ginsberg rövidke ideig –, akkor ugye, jól feleltem, amikor a néger kultúrát dicsértem neki, ez olyan, mintha itt (ti. Magyarországon) valaki egy ilyen kérdésre a zsidókat magasztalná, mi?”

Az irgalmas szívű Eörsi István az ő kivételes tapintatosságában nem igazította ki a „villámgyorsan kapcsoló” amerikai költő téves következtetését, ott, a Nagy Magyar Alföld szívében; nyilván nem akarta, hogy a költő önérzete behorpadjon. Mert azt Eörsi is bizonyosan tudja, hogy ebben az előítéletekről szóló aránypárban a kültagok szorzata csak akkor egyenlő a beltagokéval, ha „zsidó” helyére „cigányt” illesztünk.

Mindezekről függetlenül, Allen Ginsbergnek is legyen könnyű a föld.

Czigány Lóránt